

כלי מחקר זה נלקח מתוך **מאגר כלי המחקר** של קרן שלם התומכת במחקר שמטרתו שיפור איכות החיים של אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית והסובבים אותם.

כל המעוניין להשתמש באחד מכלי מחקר מתבקש לפנות לחוקר שערך את המחקר הרלבנטי ולוודא את אישור השימוש בכלי מבחינת זכויות יוצרים.

🌀 **שם הכלי:** שיום שמות עצם שלא מופיעים בעזר תקשורת תומכת חליפית (תת"ח)

🌀 **פוח בשנת:** 2016, **על ידי:** וינדר (שטסמן) ולבל

🌀 **תורגם לעברית בשנת:** מקור בעברית על ידי: מקור בעברית

1	מטרת הכלי	בדיקת היכולת לשיים שמות עצם שאינם מופיעים בעזר תת"ח.
2	סוג כלי המחקר	מבדק.
3	אוכלוסיית היעד	במחקר של וינדר (שטסמן) (2016), 6 מבוגרים בגילאי 29-39 עם שיתוק מוחין וקבוצת ביקורת של 6 מבוגרים ללא לקויות.
4	אופי הדיווח	ביצוע המשימה תועד בעזרת מצלמה שהועמדה על חצובה. בעת ההעברה תומללו ההפקות על ידי הבודקת. הסרטים שימשו כגיבוי ואפשרו בחינה נוספת במקרים של חוסר בהירות. ביצוע המשימה התנהל כשיחה בין כל משתמש תת"ח לשותף התקשורת, כשבמהלכה ניסה הראשון להסביר מהו המושג שהוצג בתמונה שראה ואילו השני ניסה להבין את המילה. כל שיחה כללה הפקות של חניכים שנאמרו בערוצי התקשורת השונים: ג'סטות, סמלים, איות, קולות ומילים דבורות, וכן משאלות ואמירות של שותפי התקשורת. ההפקות תומללו ע"י החוקרת במחקר של וינדר (שטסמן) (2016), וחולקו ליחידות הבאות: שיחה - הוגדרה במחקר של וינדר (שטסמן) (2016) ככל מה שנאמר על ידי משתמש התת"ח ושותף התקשורת מהרגע שהוצגה התמונה למשתמש התת"ח ועד לרגע בו הוא מאשר שהשותף הבין את המילה אליה התכוון, או עד לרגע בו הוא מבקש לעבור למילה הבאה למרות שהשותף לא הבין. השיחה כולה תומללה. תור - כל שיחה חולקה לתורות. תור הוגדר בעבודה זו כמילה או מספר מילים שנאמרו על ידי דובר אחד ללא תגובה של הדובר השני. בחלק מהתורות של משתמש התת"ח הוא ענה תשובות כן/לא לשאלותיו של שותף התקשורת (למשל תורות 3 ו-5 בדוגמה מס' 1). בשאר התורות הוסיף משתמש התת"ח מילים שנתנו מידע חדש או הדגישו מידע שניתן (למשל, תור 1 ו-7 בדוגמה מס' 1). מבע - במחקר של וינדר (שטסמן) (2016) הוגדרו כמילה או מילים שנאמרו בתור אחד ואשר הוסיפו מידע חדש או הדגישו מידע שכבר ניתן. מילה - נחשבה במחקר של וינדר (שטסמן) (2016) ככל מילה שנאמרה באופני התקשורת השונים: ג'סטות, סמלים, איות, קולות ומילים דבורות. בתמליל ציינו את האופן בו נאמרה כל מילה.
5	מבנה הכלי	המשימה הוצגה לכל אחד מהמשתתפים על ידי החוקרת או חוקרת נוספת העובדת במרכז היום ומוכרת למשתתפים. תפקיד המעבירות כלל רק מתן הסבר לגבי התהליך, והעברת התמונות במצגת כאשר השותף זיהה את המילה החסרה או כשמשתמש התת"ח ביקש לעבור למילה הבאה. במהלך העברת המטלות הסתבר שאחד המשתתפים מקבוצת המחקר אינו מצליח לזהות חזותית את התמונות, לפיכך,

		<p>למשתתף זה בלבד הועברו המילים באופן שמיעתי .</p> <p>לכל משתמש תת"ח התלווה שותף תקשורת, שלא ראה את התמונות שהוצגו למשתמש. השותף התבקש לדווח מה הבין מההפקות. הצמדנו שותף שונה לכל אחד מהמשתתפים כדי שהמילים במשימת השיום לא יהיו מוכרות לשותפים וכך נוכל לבדוק כמה מהר הבינו את מילת המטרה. כל השותפים היו אנשים המוכרים לנבדק ומנוסים בתקשורת אתו ועם אנשים נוספים המשתמשים בעזרי תת"ח. כל המילים הועברו לכל המשתתפים. סדר הצגת המשימות היה מאוזן. לחלק מהמשתתפים הוצגו המילים מא' - ת ולחלק האחר הוצגו המילים בסדר הפוך.</p>
6	סוג סולם המדידה	<p>ניתוח ההפקות בוצע על פי שלושה קריטריונים: האסטרטגיות שבהן השתמשו המשתתפים בהפקותיהם, המבנה התחבירי של המבעים ומידת היעילות של ההפקות. בכל קריטריון נבדקו כמה מדדים:</p> <p>האסטרטגיות שבהן השתמשו המשתתפים בהפקותיהם - סוגי האסטרטגיות (יחסים סמנטיים, אסטרטגיות של שימוש, אסטרטגיות נוספות, אסטרטגיות תקשורתיות), מספר האסטרטגיות בהן נעשה שימוש בכל הפקה, ומגוון האסטרטגיות בהן נעשה שימוש בכל הפקה.</p> <p>ניתוח תחבירי של ההפקות - אורך ומספר המבעים בהפקה (מספר מילים בניסיון להסביר את המילה החסרה, מספר המבעים בהפקה ואורך המבעים) והמבנה התחבירי של המבעים (מילה אחת, צירופים, פסוקיות שאינן תקינות, פסוקיות תקינות ומבעים חסרי מבנה תחבירי ברור).</p> <p>מידת היעילות של האסטרטגיות - הבנה של שותפי התקשורת את מילת המטרה (הבין/לא הבין), כמה מהר הבין שותף התקשורת את מילת המטרה (5, 40-6 או מעל 40 תורות).</p>
7	סוג הפריטים בכלי	תמונות של עצמים אשר מופיעים ואינם מופיעים בעזר תת"ח.
8	אורך הכלי	23 עצמים קלים לייצוג ויזואלי.
9	מהימנות	לא צויין
10	תקיפות	<p>בחירת המילים למטלות השיום: בשלב ראשון של בניית כלי המחקר הורכבו שתי רשימות מילים: הראשונה כללה שמות עצם מתוך שלושה מבחני אוצר מילים (הבנה והפקה): (Dunn & The Peabody Picture Vocabulary Test – 3rd Edition (Dunn, 1997), Expressive One-Word Picture Vocabulary Test- 4th Edition (Dunn, 1997), (Martin & Brownell, 2000) ומבחן תבור לאוצר מילים (תבור, 2008). הרשימה השנייה כללה את כל שמות העצם המופיעים בעזרי התקשורת של כל המשתתפים.</p> <p>מהרשימה הראשונה נבחרו שמות עצם שלא מופיעים בעזרי התקשורת של אף אחד ממשתמשי התת"ח אך נמצאים באוצר המילים ההבנתי שלהם, להערכתה ועל פי ניסיונה של החוקרת. לאחר מכן נערכה בדיקה של איזון סמנטי של המילים שנבחרו: כל המילים סווגו לקטגוריות סמנטיות (Dunn & Dunn, 1997) על מנת לוודא שהן משתייכות לקטגוריות סמנטיות מגוונות. הוספנו גם מספר מילים נוספות שלא מופיעות באבחונים אך שייכות לקטגוריות סמנטיות דומות. כמו כן, הוספנו קטגוריה נוספת של שמות פרטיים - אחד של אדם מבית נועם והשני דמות ציבורית מוכרת. הרשימה הסופית כללה 45 שמות עצם השייכים לקטגוריות סמנטיות.</p> <p>בשלב הבא נערך דיון בו הוצגה הרשימה בפני שלוש בודקות נוספות: שתי המנחות וקלינאית תקשורת העובדת במרכז היום ומכירה את המשתתפים במחקר. הבודקות התבקשו לציין בנוגע לכל אחת מהמילים האם להערכתן היא שימושית בחיי היומיום של המשתתפים והאם תהיה מובנת להם. מתוך המילים שהייתה עליהן הסכמה פה אחד נבחרו 23 שמות עצם שקל לייצגם ויזואלית. שמות העצם ברשימה הסופית משתייכים לקטגוריות הסמנטיות הבאות: בעלי חיים (כולל איברים וחפצים הקשורים אליהם), חלקי</p>

<p>גוף, כלי כתיבה וציוד משרדי, ברחוב, בבית, בגדים ואביזרי אופנה, כלי נגינה, כלי עבודה, פנאי, כלי רכב (כולל חלקי רכב) ודמויות (רשימות המילים וחלוקתן לקטגוריות הסמנטיות מופיעות בנספח מס' 1).</p> <p>מבחינת הבנת המילים על-ידי משתתפי המחקר, מתוך התשובות היה ברור שהבינו את כל המילים אותן ניסו להסביר. כאשר משתתף ציין כי המילה אינה מוכרת לו לא כללנו אותה בניתוח הנתונים.</p> <p>ייצוג המילים למטלת השיום: שמות העצם הוצגו בתמונות שנבחרו מהאינטרנט, תוך הקפדה על חדות ובהירות התמונה. התמונות נאספו במצגת שכללה תמונה אחת בכל שקופית. גודל התמונות היה אחיד. התמונות סודרו על פי סדר אלפביתי של שמות העצם שייצגו.</p>		
--	--	--

רשימת מחקרי קרן שלם עשו שימוש בכלי:

שם המחקר	מק"ט
הדס וינדר (שטסמן) בהנחיית: פרופ' עירית מאיר, ד"ר טל לבל (2016), כיצד מתמודדים משתמשי תקשורת תומכת וחליפית עם מחסרים לקסיקליים?.	621 למחקר המלא

[למאגר המחקרים של קרן שלם](#)

שיום שמות עצם שלא מופיעים בעזר תקשורת תומכת חליפית (תת"ח)

(וינדר (שטסמן) ולבל, 2016)

רשימת המילים שנבחרו וחלוקתן לקטגוריות סמנטיות

שם העצם	קטגוריה סמנטית
כלוב	חיות, חלקי גוף של חיות ומילים הקשורות אליהן
קרניים	
צמות	חלקי גוף
מספריים	כלי כתיבה וציוד משרדי
דף	
מעטפה	
רמזור	בניינים וחפצים ברחוב
ארנק	בגדים ואביזרי אופנה
טבעות	
צעיף	
ברז	חפצי בית
מטאטא	
מפתח	
סל	
פסנתר	כלי נגינה
משור	כלי עבודה
סולם	
מברג	
נדנדה	פנאי
סיגריה	
הגה	כלי רכב וחלקים
ט. (עובדת בבית נועם)	דמויות
יהודה פוליקר	

קטגוריות הניתוח במחקר

דוגמאות	הסבר	הקשר בין המילה שנאמרה למילת המטרה	
<p>ארנק= <u>ילקוט</u> קטן</p> <p>משור= דודו חפץ/דבר <u>סכין</u></p> <p>סיגריה= דודו אורי <u>מדורה</u></p>	<p>המילה שנאמרה הינה פריט באותה קטגוריה של מילת המטרה</p>	קו-היפונים	אסטרטגיות סמנטיות
<p>צמות= <u>בת/ילדה</u> מסרק שיער</p> <p>קרניים= <u>פרה</u></p>	<p>המילה שנאמרה היא השלם ומילת המטרה חלק שלה</p>	מרונים	
<p>יהודה פוליקר= זמר <u>שהיה פה</u></p> <p>קרניים= על ראש <u>היפופוטם</u></p>	<p>המילים שנאמרו מתארות דוגמה ספציפית (ולא אופיינית) לשימוש במילת המטרה</p>	דוגמה ספציפית	אסטרטגיות של עיסוק
<p>ארנק= <u>לתת בתוך כסף</u></p> <p>ארנק= <u>כסף</u></p> <p>ברז= <u>מים</u></p> <p>ברז= <u>לשטוף ידיים</u></p>	<p>למה משמש החפץ (כאשר מילת המטרה היא חפץ)</p>	פעולת השימוש	
<p>הגה= יש משאית אוטובוס מונית עם <u>ידיים</u></p> <p>נדנדה= לשחק <u>גבוה נמוך גבוה נמוך</u></p>	<p>כל פירוט המתאר כיצד משתמשים בחפץ</p>	אופן השימוש	
<p>צעף= אישה קר <u>צוואר</u></p> <p>קרניים= על ראש <u>היפופוטם</u></p> <p>פסנתר= <u>בית נועם</u></p>	<p>מקום בו נמצא החפץ או מקום בו משתמשים בחפץ (כולל מקום אופייני או דוגמה ספציפית)</p>	מקום השימוש	
<p>טבעת= <u>חתונה</u> אני-נותן-רמז</p> <p>מפתח= דלת <u>לילה</u></p> <p>צעף= אישה קר <u>צוואר</u></p>	<p>ציון הזמן או אירוע בו משתמשים בחפץ (כולל אירוע, מילת זמן או תיאור מצב בו משתמשים בחפץ)</p>	זמן השימוש	
<p>הגה= <u>נהג</u></p> <p>מברג= <u>דודו</u> (אב הבית בבית נועם) יש חפץ/דבר</p> <p>צעף= רק <u>אנשים</u> לבש חורף</p>	<p>התייחסות לאדם המבצע את פעולת השימוש בחפץ (כולל התייחסות ליישות האופיינית לביצוע הפעולה, דוגמה לאדם המבצע את הפעולה וגם התייחסות כללית לכך שיש מבצע לפעולה)</p>	מבצע הפעולה בחפץ	
<p>מטאטא= לנקות <u>חול</u> אדמה ריבוע בית <u>נועם</u></p> <p>מספריים= <u>חולצה</u></p>	<p>התייחסות לחפץ עליו מבוצעת פעולת השימוש (כולל חפץ אופייני וגם דוגמה לחפץ ספציפי)</p>	החפץ עליו מבצעים את פעולת השימוש	

אופן התמלול- מקרא סימנים

[טקסט]	טקסט בסוגריים מרובעות מייצג תיאור של ג'סטה לא וורבלית, לדוגמה: [לא]= אמירת לא באמצעות ג'סטה. בג'סטות מוסכמות המילה הכתובה בסוגריים מרובעות היא כוונת הג'סטה. כאשר הג'סטה אינה שכיחה ומקובלת המילים בסוגריים יהיו תיאור שלה, לדוגמה: [מניע יד קדימה ואחורה].
"טקסט"	טקסט במרכאות מייצג מילים שנאמרו באופן וורבלי. כאשר המילה נהגתה בצורה לא מדויקת, היא נכתבה כפי שנהגתה עם פרוש בסוגריים.
ט-ק-ט	טקסט המופרד באמצעות מקפים מציין מילים שאוייתו בלוח תקשורת או במחשב תקשורת.
ט-ק-ט	סימון חלק ממילה מאוייתת בקו תחתון מציין השלמה של מילה בחיזוי המילים במחשב או על ידי שותף התקשורת כאשר האיות נעשה בלוח תקשורת רגיל.
טקסט-טקסט	שתי מילים המחוברות על ידי מקף מציינות סמל אחד שהכיתוב מעליו כלל שתי מילים. טקסט, טקסט פסיק בין מילים או משפטים מציין מעבר למבע הבא

דוגמה לשלבי הניתוח

שלב א' - תמלול השיחה

דוגמה מס' 25 – השיחה בה ליאוניד מסביר את המילה "הגה"

מס' התור	הדובר	האמירה	הקשר והערות
1	איליי	יש משאית אוטובוס מונית	
2	שותפה	פקק תנועה	
3	איליי	[לא]	
4	שותפה	לא? תחבורה ציבורית?	
5	איליי	[לא]	
6	שותפה	צעצועים של אה זה...?	
7	איליי	[לא]	
8	שותפה	יש מצב שזה היה פשוט תמונה של אוטובוס ומונית ו...?	
9	איליי	[לא]	
10	שותפה	פפפ...	מעבירה: "ליאוניד- אתה צריך לעשות הכל כדי שהיא תבין..."
11	איליי	[פונה לעבר מחשב התקשורת]	
12	שותפה	אתה מוסיף עוד מילה?	
13	איליי	[כן] ע ם י-ד-י	
14	שותפה	יכול להיות שזה כביש?	
15	איליי	ם	
16	שותפה	ידיים?	
17	איליי	[כן]	
18	שותפה	אנשים עוצרים טרמפים? [צוחקת]	
19	איליי	[לא]	
20	שותפה	עם ידיים. זו תמונה מצוירת?	
21	איליי	[לא]	
22	שותפה	תמונה אמיתית כאילו?	
23	איליי	[כן]	
24	שותפה	ידיים של אנשים?	
25	איליי	[כן]	
26	שותפה	אז בעצם בתמונה יש לנו משאים אוטובוס ומונית?	
27	איליי	[לא]	
28	שותפה	יש כלי רכב?	

	[לא]	איליי	29
		שותפה	30
	[לא]	איליי	31
		שותפה	32
	[לא]	איליי	33
		שותפה	34
		שותפה	35
		שותפה	36
	[כן]	איליי	37
		שותפה	38
	[לא]	איליי	39
		שותפה	40
	[לא]	איליי	41
		שותפה	42
	[כן]	איליי	43
		שותפה	44
	[כן]	איליי	45
		שותפה	46
		איליי	47
		שותפה	48
	[כן]	איליי	49
		שותפה	50
	[כן]	איליי	51
		שותפה	52
	[כן] [חיוך]	איליי	53
		שותפה	54
	[כן]	איליי	55
		שותפה	56
		איליי	57
		שותפה	58
	[לא]	איליי	59
		שותפה	60
	[כן]	איליי	61
		שותפה	62

	[כן]	איליי	63
		שותפה	64
		גם ללונה פארק וגם לידיים?	
	[כן]	איליי	65
		שותפה	66
		יש במשאית אוטובוס שמאל... הסעות?	
	[לא מאשר]	איליי	67
		שותפה	68
		לונה פארק... כלי תחבורה... אוקיי. זה משהו שנמצא בלונה פארק?	
	[לא]	איליי	69
		שותפה	70
		ליד הלונה פארק?	
	[לא]	איליי	71
		שותפה	72
		להתייחס ללונה פארק?	
	[לא]	איליי	73
		שותפה	74
		אוקיי... משאית אוטובוס שמאל... זה משהו שיש ליד אוטובוס ומשאית בצד שמאל שלהם?	
	[לא מאשר]	איליי	75
		שותפה	76
		נהגים?	
		איליי	77
		א-מ-ר-י-ר-ה-י-ש ימין	
		שותפה	78
		זה משהו שיש בתוך הרכבים?	
	[כן]	איליי	79
		שותפה	80
		בצד שמאל שלהם?	
	[כן]	איליי	81
		שותפה	82
		הגה?	
	[כן]	איליי	83

שלב ב'- חילוץ ההפקה מהתמליל:

יש מכונית אוטובוס מונית, ע ם י-ד-י-ם, ז-ה שמאל [מסתכל שמאלה לכוון הדלת], י-ש ג-ם לונה-פארק, יש [מבט לכוון שותפת התקשורת], יש ב-משאית אוטובוס שמאל, א-מ-ר-י-ר-ה-י-ש ימין.

שלב ג' - ניתוח האסטרטגיות, אורך המבע והמבנים התחביריים

המילה:				הגה	
המשתתף:				ליאוניד	
קבוצה:				'במעבר'	
ההפקה	מבע 1	יש מכונת	אוטובוס	מונית	עם ידיים
	אסטרטגיות	מרונים	מרונים	מרונים	אופן השימוש
	אורך מבע	6 מילים, מבע ארוך			
	ניתוח תחבירי	פסוקית לא תקינה			
	מבע 2	זה שמאל			
	אסטרטגיות	מקום השימוש			
	אורך מבע	2 מילים, מבע בינוני			
	ניתוח תחבירי	צרוף			
	מבע 3	יש גם לונה פארק			
	אסטרטגיות	מקום השימוש			
	אורך מבע	4 מילים, מבע ארוך			
	ניתוח תחבירי	פסוקית לא תקינה			
	מבע 4	יש [מבט לכיוון שותפת התקשורת]			
	אסטרטגיות	אחר			
	אורך מבע	מילה אחת - מבע קצר			
	ניתוח תחבירי	מבע חד מילי			
	מבע 5	יש במשאית	אוטובוס	שמאל	
	אסטרטגיות	מרונים	מרונים	מקום השימוש	
	אורך מבע	4 מילים - מבע ארוך			
	ניתוח תחבירי	פסוקית לא תקינה			
	מבע 6	א-מ-ר-י-ר-ה	יש ימין		
	אסטרטגיות	אחר (איות שלא הובן)	מקום השימוש		
	אורך מבע	3 מילים - מבע קצר			
	ניתוח תחבירי	פסוקית לא תקינה			
סה"כ	אסטרטגיות	12 אסטרטגיות			
	מבעים ומילים	6 מבעים: 1 קצר, 2 בינוניים, 3 ארוכים), 20 מילים.			
	ניתוח תחבירי	מבע חד מילי, צירוף ו-4 פסוקיות לא תקינות			